

УДК 378:373.2.011.3-051:001(045)
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.1/27.203392>

Олена БОБИРЕВА,
orcid.org/0000-0002-1757-0494
аспірант кафедри педагогіки дошкільної та початкової освіти
Мукачівського державного університету
(Мукачево, Закарпатська область, Україна) bobirevalena@gmail.com

ЗАГАЛЬНОНАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВИХОВАТЕЛЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Стаття присвячена обґрунтуванню поняття фахової компетентності майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти. Визначено й уточнено зміст понять «компетенція» та «компетентність», що лежать в основі фахової компетентності сучасного педагога, який повинен уміло організувати освітній процес у закладі дошкільної освіти й відповідати вимогам сучасного глобалізованого суспільства. Розглянуто базові компетентності педагога-вихователя, загальнонаукові погляди щодо визначення змісту феномена «фахова компетентність» і виділено її основні компоненти. Установлено, що результат діяльності вихователя залежить від його особистісних якостей, постановки цілей і завдань, мотивації, здатності до прийняття ефективних і педагогічно доцільних рішень в освітньому процесі закладу дошкільної освіти тощо. На основі аналізу наукової літератури фахову компетентність майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти розуміємо як інтегративну характеристику особистості, що є показником наявності професійної освіти та проявляється в готовності й здатності до успішного здійснення професійної діяльності; як здатність до розв'язання поставлених завдань у професійній сфері. Уважаємо, що поняття «фахова компетентність майбутнього вихователя ЗДО» є ключовим для комплексного розуміння процесу становлення сучасного фахівця цієї сфери. Зазначено, що у формуванні досліджуваної категорії вирішальну роль відіграє не тільки зміст освіти, а й освітнє середовище закладу вищої освіти, сучасні технології, власне організація освітнього процесу, включаючи самостійну роботу майбутніх вихователів ЗДО. Відповідно, підготовка конкурентоспроможних фахівців дошкільної освіти можлива за умови створення закладом вищої освіти широких можливостей для впровадження отриманих студентами теоретичних знань для вирішення практичних завдань професійної діяльності.

Ключові слова: вихователь закладу дошкільної освіти, компетентність, компетенція, фахова компетентність, професіоналізм, освітнє середовище закладу вищої освіти.

Olena BOBYRIEVA,
orcid.org/0000-0002-1757-0494
Postgraduate Student of the Department of Pedagogy of Preschool and Primary Education
Mukachevo State University
(Mukachevo, Transcarpathian region, Ukraine) bobirevalena@gmail.com

GENERAL SCIENTIFIC APPROACHES TO THE PROFESSIONAL COMPETENCE OF THE FUTURE EDUCATOR OF PRESCHOOL EDUCATIONAL ESTABLISHMENT

The article has been devoted to substantiation of the conception of professional competence of the future preschool educator. It have been defined and clarified the contents of the conceptions of "competence" and "competence", which underlie the professional competence of the modern educator; which should be able to organize the educational process in the preschool educational establishment and to meet the requirements of the modern globalized society. The author has outlined the basic competences of the teacher-educator, general scientific views on defining the content of the phenomenon "professional competence" and considered its main components. It has been established that the result of the tutor activity depends on his personal qualities, setting goals and tasks, motivation, ability to make effective and pedagogically appropriate decisions in the educational process of the institution of preschool education, etc. Based on the analysis of the scientific literature, the professional competence of the future preschool educator has been understood as an integrative characteristic of the individual, which is an indicator of the availability of vocational education and manifests itself in the readiness and ability to successfully pursue professional activity; as the ability to accomplish tasks in the professional field. We believe that the conception of "professional competence of the future educator of preschool educational establishment" is key to a comprehensive understanding of the process of becoming a modern specialist in this field. It has been noted that not only the content of education, but also the educational environment of the institution of higher education, modern technologies, the actual organization of the educational process, including the independent work of future educators of preschool educational establishment, play a crucial role in the formation of the studied category. Accordingly, the preparation of competitive specialists in pre-school education is possible provided that the

institution of higher education provides wide opportunities for the implementation of theoretical knowledge obtained by students in solving the practical problems of the professional sphere.

Key words: *educator of pre-school educational establishment, competence, professional competence, professionalism, educational environment of higher education establishment.*

Постановка проблеми. Сучасний висококваліфікований вихователь повинен поєднувати в практиці теоретичні досягнення класичної педагогіки й наукові здобутки сьогодення, життєвий і практичний досвід, особистісні переконання та особливості дітей дошкільного віку, з якими він працює. Саме від його компетентності залежить розумове, фізичне, духовне, соціальне, емоційне становлення особистості дитини-дошкільника. Загальновідомо, що результативність освітньої діяльності закладу дошкільної освіти залежить не тільки від програм навчання й виховання, а й від особистості педагога, його взаємин із дітьми та професіоналізму. Відповідно, формування фахової компетентності майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти є надзвичайно актуальним питанням сьогодення, адже ніяка інша професія, на нашу думку, не ставить таких високих вимог до особистості фахівця та рівня його компетентності.

Аналіз досліджень. Різні аспекти проблеми фахової підготовки вихователя закладу дошкільної освіти досліджувалася Л. Артемовою, Г. Беленькою, А. Богуш, Н. Гавриш, Н. Давкуш, Л. Загородньою, Л. Зданевич, Е. Карповою, К. Крутій, Л. Пісоцькою, Т. Поніманською, Т. Степановою та ін. Проблема компетентнісного підходу є предметом дослідження багатьох учених, а саме: Г. Беленької, В. Введенського, О. Пометун, В. Сластьоніна, А. Богуш, Е. Зеєра, Н. Кузьміної, В.Сенька та ін. Проте аналіз педагогічних досліджень і публікацій засвідчує широке використання компетентнісного підходу для характеристики професійно-педагогічної діяльності, відсутність єдиного підходу до тлумачення поняття «фахова компетентність» і шляхів її формування в майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти.

Мета статті – теоретично обґрунтувати сутність поняття «фахова компетентність майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти».

Виклад основного матеріалу. Розвиток дошкільної освіти в Україні вимагає підготовки фахівців закладів дошкільної освіти нового рівня, адже через стрімкий розвиток соціалізації відбувається перебудова взаємодії вихователя та вихованця, з'являються нові вимоги до якості освіти тощо. Одним із ефективних способів покращення якості освіти, на думку провідних вітчизняних

науковців, є втілення в реальність компетентнісного підходу. Відповідно, актуалізується проблема становлення професіоналізму педагога, формування його фахової компетентності як необхідної умови задля здійснення ефективної професійної діяльності в сучасних ЗДО.

У сучасних наукових працях результати фахової підготовки розглядаються в категоріях «компетенція» та «компетентність». Аналізуючи сутність цих визначень, можна зрозуміти, що немає однозначного бачення. Так, Г. Селевко зазначає, що компетенція – це освітній результат, який виявляється в підготовленості випускника, у реальному володінні ним методами та засобами діяльності, у можливостях справлятися з поставленими завданнями; форма поєднання знань, умінь і навичок, яка дає змогу ставити та досягати мети в перетворенні довкілля (Селевко, 2003: 139).

І. Зязюн наголошує, що головною метою вищої освіти має бути становлення цілісної, цілеспрямованої особистості, готової до вільного гуманістичного орієнтованого вибору й індивідуального інтелектуального зусилля, що володіє багатофункціональними компетентностями (Зязюн, 2005: 48).

Що стосується нормативної бази, то в Законі України «Про вищу освіту» компетентність визначено як динамічну комбінацію знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти (Про вищу освіту, 2018). Вона передбачає володіння вихователями дітей дошкільного віку професійною діяльністю на високому рівні, яка й формуватиме конкурентоспроможність фахівця. Погоджуємося з С. Пальчевським, який зазначає, що фахова компетентність є основою постійного саморозвитку протягом усього життя, здатністю до ефективної саморегуляції під час професійної діяльності (Пальчевський, 2008: 87).

Вивченню сутності поняття «фахова компетентність» як складного феномена присвячено наукові публікації Н. Кузьміної, Н. Ничкало, О. Шиян, О. Савченко. Фахову компетентність вони досліджують у вузькому та широкому напрямках. Щодо вужчого розуміння, то це є готовність і здатність вихователя приймати ефективні

рішення під час професійної діяльності. У широкому значенні фаховою компетентністю є сукупність знань, умінь, досвіду й особистісних якостей, які дають змогу здійснювати професійну діяльність (Чаговець, 2015: 99).

Фахова компетентність вихователя закладу дошкільної освіти є характеристикою здатності виконувати професійну діяльність на основі здобутих у закладі вищої освіти знань, умінь і навичок, найголовнішими серед яких є вимогливість, емпатія та комунікативність. Загалом компетенції, якими повинен володіти кваліфікований вихователь, включають навчально-розвивальну, виховну, комунікативну, просвітницьку, планувальну, контролювальну, самовдосконалювальну, діагностичну та прогностичну, а також організаційно-педагогічну (Беленька, 2011: 153). Науковці також виділяють такі компоненти фахової компетентності: мотиваційний, змістовий, операційно-діяльнісний, рефлексивний та особистісний. Фахова компетентність майбутнього вихователя дітей дошкільного віку повинна включати вміння створення атмосфери особистісного спілкування в закладі дошкільної освіти, забезпечення активної діяльності вихованця в різних напрямках тощо.

Вивчаючи наукові доробки сучасної психологічної науки (В. Сластьонін, А. Реан, Е. Симанюк, О. Деркач, І. Сиромятніков, Н. Кузьміна, В. Зазікін та ін.), ми зрозуміли, що фахова компетентність формується протягом життя в конкретній професійній діяльності на базі психологічних властивостей людини.

Учені розглядають поняття «фахова компетентність» близьким за значенням до дефініції «професіоналізм». Наприклад, А. Реан у ході власних досліджень підсумував, що професіоналізм фахівця залежить від рівня сформованості фахової компетентності фахівця. Доведено також існування взаємозалежності між творчістю особистості та професіоналізмом; при цьому творчість, на думку авторів, – це «мислення в найвищій його формі, яке виходить за межі того, що необхідно для розв'язання задачі відомими способами» (Реан, 2000: 123). Отже, в умовах високого рівня професіоналізму працівника творчість виникає як продовження або оновлення професійної діяльності.

Важливою є також думка психолога І. Сиромятнікова, який зазначає, що професіоналізм – це всі особистісні характеристики особистості, без яких неможливо обійтися в професійній діяльності. Учений доводить, що професіоналізм – це психологічний складник того, що може бути сформовано в процесі професіоналізації особистості.

А фахова компетентність, на думку науковця, є індивідуальною характеристикою рівня відповідності фахівця професійним вимогам (Сиромятніков, 2003: 96).

Поділяємо думку Г. Беленької, що компетентність вихователя закладу дошкільної освіти характеризує його здатність виконувати професійні завдання діяльності на основі фахових знань і вмінь, що інтегруються з розвитком особистісних професійно значущих якостей, серед яких провідними є любов до дітей, що поєднується з вимогливістю, емпатія та комунікативність. Професійна компетентність вихователя формується емпіричним шляхом або в процесі цілеспрямованого навчання в закладі вищої освіти, де особистість поступово оволодіває фаховими компетенціями (Беленька, 2012: 47).

Варто зазначити, що під фаховою компетентністю ми також розуміємо наперед задану вимогу до освітньої підготовки (стандарт), опис повноважень, окреслення сфери діяльності, потенційну можливість особистості. Відповідно, фахова компетентність майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти характеризується глибокими знаннями із загальних і фахових дисциплін, володінням професійною технологією, а також здатністю мобілізувати в професійній діяльності знання й уміння, використовувати узагальнені засоби виконання дій під час вирішення професійних завдань.

Фахова компетентність є невід'ємним складником становлення особистості вихователя закладу дошкільної освіти, оскільки, по-перше, надає зазначеному процесу змістового забарвлення; по-друге, забезпечує конкурентоспроможність спеціаліста на ринку праці. Завершенням процесу професійного становлення особистості є набуття нею професіоналізму. На нашу думку, першочерговою за значенням є внутрішня мотивація до плідної фахової діяльності й рефлексія, адже саме це є основою для професійного розвитку особистості, накопичення фахової компетентності, становлення особистості професіонала, творчої та натхненної професійної діяльності.

Висновки. Чільне місце в системі педагогічної освіти належить фаховій підготовці майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. На основі аналізу ключової дефініції дослідження фахову компетентність майбутнього вихователя ЗДО визначаємо як систему взаємодії професійно значущих компетенцій, знань, умінь і навичок, особистісних якостей, внутрішньої мотивації до діяльності, що створюють підґрунтя для саморозвитку та самовдосконалення, сприяють розумінню значення цієї діяльності в навчанні, вихо-

ванні й розвитку дітей дошкільного віку. Отже, уважаємо, що поняття «фахова компетентність майбутнього вихователя ЗДО» є ключовим для комплексного розуміння процесу становлення сучасного фахівця цієї сфери.

Перспективу подальшого дослідження вбачаємо в більш глибокому теоретичному аналізі

проблеми дослідження; визначенні критеріїв, показників, рівнів сформованості фахової компетентності майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти; розробленні й експериментальній перевірці педагогічних умов формування фахової компетентності майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Беленька Г. В. Формування професійної компетентності сучасного вихователя дошкільного навчального закладу : монографія. Київ : Університет, 2011. 320 с.
2. Беленька Г. В. Формування професійної компетентності майбутніх вихователів дітей дошкільного віку в умовах університетської освіти. *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Серія «Психолого-педагогічні науки»*. 2012. № 4. 219 с.
3. Зязюн І. А. Філософія поступу і прогнозу освітньої системи. Педагогічна майстерність: проблеми, пошуки, перспективи : монографія. Київ ; Глухів : РВВ ГДПУ, 2005. 233 с.
4. Пальчевський С. С. Акмеологія : навчальний посібник. Київ : Кондор, 2008. 398 с.
5. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. Дата оновлення: 22.05.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
6. Реан А. А. Социальная педагогическая психология. Санкт-Петербург : Питер, 2000. 416 с.
7. Селевко Г. К. Компетентности и их классификация. Москва : Народное образование, 2004. № 4. С. 138–143.
8. Сиромятников І. В. Введення в професію: від соціальної ролі до професійної суб'єктності : навчальний посібник. Москва : ВУ, 2003. 148 с.
9. Чаговець А. І. Сучасна професійна підготовка майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів. Теоретичний аспект. *Обрії*. 2015. № 1. С. 99–102.

REFERENCES

1. Belenka G. V. Formuvannya profesiyanoi kompetentnosti suchasnoho vykhovatelya doshkil'noho navchal'noho zakladu: monohrafiya. [Formation of professional competence of a modern preschool teacher: a monography]. Kiev: University. 2011. 320 p. [in Ukrainian].
2. Belenka G. V. Formuvannya profesiyanoi kompetentnosti maybutnix vykhovateliv ditey doshkil'noho viku v umovakh universytet-s'koyi osvity. [Formation of professional competence of future preschool teachers in the conditions of university education]. Scientific Notes [Nizhyn State University by N. Gogol]: Psychological and Pedagogical Sciences. 2012. № 4. 219 p. [in Ukrainian].
3. Ziazun I. A. Filosofiya postupu i prohnozu osvitn'oyi systemy. Pedagogichna maysternist': problemy, poshuky, perspektivy: [monohrafiya] [Philosophy of progress and prognosis of the educational system. Pedagogical skills: problems, searches, prospects: [monograph]]. Kiev. 2005. 233 p. [in Ukrainian].
4. Palchevsky S. S. (2008) Akmeolohiya : navch. posib [Acmeology: textbook.] Kiev.: Condor. 2008. 398 p. [in Ukrainian].
5. Pro vyshchu osvitu: Zakon Ukrayiny vid 01.07.2014 r. № 1556-VII. Data onovlennya: 22.05.2018. [On Higher Education: Law of Ukraine dated 01.07.2014 № 1556-VII]. Updated: 22/05/2018 [Electronic resource]. Access mode: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> [in Ukrainian].
6. Rean A. A. Sotsial'naya pedagogicheskaya psikhologiya. [Social pedagogical psychology]. St. Petersburg. 2000. 416 p. [in Russian].
7. Selevko G.K. Kompetentnosti i ikh klassifikatsiya. [Competencies and their classification]. Moscow. Public education. 2004. № 4. P. 138–143 [in Russian].
8. Syromyatnikov I.V. Vvedennya v profesiyu: vid sotsial'noyi roli do profesiyanoi sub'yektnosti: [navchal'nyy posibnyk]. [Introduction to the profession: from social role to professional subjectivity: [textbook]]. M. 2003. 148 p. [in Ukrainian]
9. Chagovets A. I. Suchasna profesiyna pidhotovka maybutnix vykhovateliv doshkil'nykh navchal'nykh zakladiv. Teoretychnyy aspekt. Obriyi. [Contemporary professional training of future preschool teachers. Theoretical aspect. Horizons]. 2015. № 1. P. 99–102 [in Ukrainian].